

This project is funded by the European Union
Ovaj projekat finansira Evropska unija

LJUDSKA PRAVA NOVINARA U BiH

2019. godina

Uvodne napomene

U okviru projekta „Mapiranje ljudskih prava u medijima promatrajući položaj građana, ranjivih slojeva društva i medijske zajednice“ planirano je da se svake godine sprovede po jedno istraživanje među novinarima u Bosni i Hercegovini s ciljem „snimanja“ stepena poštovanja njihovih ljudskih prava.

U 2019.godini anketirali smo 204 novinara. Pošto se radi o vrlo specifičnoj populaciji, odlučili smo se na online anketu, jer na taj način smo sačuvali njihovu anonimnost, učinili smo im upitnik lakše dostupnim i dali mogućnost da na njega odgovaraju onda kada im obaveze to dozvoljavaju i nezavisno od mjesta gdje se nalaze.

Urađena je i desk analiza aktuelnog zakonodavstva koje se tiče zaštite ljudskih prava medijskih radnika. Veoma je važno naglasiti da se zakonska regulativa nije mijeljala od 2017. godine i zbog toga imamo samo jednu takvu analizu, za sve tri godine.

REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Istraživanje je sprovedeno u periodu od septembra 2019. do decembra 2019. godine na uzorku od 207 novinara u Bosni i Hercegovini. Upitnik je poslat na preko 500 e-mail adresa novinara u kojem smo objasnili ciljeve istraživanja, način popunjavanja ankete i link na kojem se nalazila on line anketa.

Tabela 1. Pol ispitanika

	N	%
Muškarac	94	45,4
Žena	93	44,9
Odbija	20	9,7
Total	207	100,0

Kao što smo ranije kazali na upitnik je odgovorilo 207 ispitanika i to od toga 94 (45,4%) muškarca i 93 (44,9%) žena, dok je 20 (9,7%) ispitanika odbilo dati odgovor.

Tabela 2. Starost ispitanika

	N	%
18-30	36	17,4
31-40	67	32,4
41-50	44	21,3
51 +	43	20,8
Odbija	17	8,2
Total	207	100,0

U okviru uzorka najviše je ispitanika starosti od 31 do 40 godina 67 (32,4%), potom onih starosti od 41 do 60 godina 44 (21,3%). Slijede novinari stariji od 51 godine 43 (20,8%) i starosti od 18 do 30 godina 36 (17,4%). Na ovo pitanje nije odgovorilo 17 ispitanika ili 8,2%.

Tabela 3. Obrazovanje ispitanika

	N	%
Odbija	13	6,3
Srednja škola 3. stepen	0	0
Srednja škola 4. stepen	20	9,7
Viša škola	16	7,7
Visoka škola	125	60,4
Magisterij/ doktorat	33	15,9
Total	207	100,0

Među ispitanicima je najviše onih sa završenim fakultetom 125 (60,4%), dok njih 33 (15,9%) ima završen megisterij ili doktorat. Višu skolu ima 16 (7,7%) ispitanika, a srednju školu 20 (9,7%). Na ovo pitanje nije odgovorilo 6,3% novinara koji su učestvovali u istraživanju.

Tabela 4. S obzirom na vlasničku strukturu medija, ispitanici rade u:

	N	%
Inostranom dopisništvu	4	1,9
Javnom servisu	38	18,6
Lokalnom mediju u vlasništvu lokalne zajednice	28	13,5
Privatnom mediju	116	56,0
Nešto drugo	10	4,8
Odbija	11	5,3
Total	207	100,0

Najveći broj ispitanika dolazi iz privatnih medija 116 (56,0%) a slijede javni servis 38 (18,6%), lokalni mediji u vlasništvu lokalne zajednice 28 (13,5%) . Upitnik je popunilo i 4 (1,9%) novinara iz inostranih dopisništava, dok je njih 10 (4,8%) dalo odgovor „nešto drugo“.

Tabela 5. Kada je u pitanju vrsta medija, ispitanici rade u sljedećim medijima:

	N	%
Nešto drugo	19	9,2
Odbija	0	0,0
Časopisi	3	1,4
Dnevne novine u javnom vlasništvu	1	,5
Dnevne novine u privatnom vlasništvu	12	5,8
Portal u privatnom vlasništvu	61	29,5
Portal javni servis	7	3,4
Privatna radio stanica	12	5,8
Privatna televizija	23	11,1
Radio javni servis	21	10,1
Televizija javni servis	37	17,9
Total	207	100,0

Od ukupnog broja ispitanika njih 58 (28,0%) radi u javnim servisima, 37 (17,9%) na televiziji i 21 (10,1%) na radiju. U printanim medijima radi 16 (6,7%) ispitanika, dok 68 (32,9%) radi na nekom od portala. Na televiziji radi 60 ispitanika (29,0%), a na radiju 33 (15,9%).

Tabela 6. Broj radnih sati ispitanika u toku sedmice

	N	%
Manje od 20 sati	65	31,4
Od 21 do 39 sati	15	7,2
40 sati	57	27,5
Od 41 do 50 sati	46	22,2
51 i više	24	11,6
Odbija	0	0,0
Total	207	100,0

Najveći broj novinara, njih 65 (31,4%) radi manje od 20 sati sedmično, dok njih 57 ili 27,5% radi 20 sati sedmično. Od 41 do 50 sati sedmično radi njih 46 (22,2%), a više od 50 sati radi 24 novinara ili njih 11,6%. Od 21 do 39 sati sedmično radi 15 ili 7,2% novinara.

Tabela 7. Radni status ispitanika u medijima u kojima su zaposleni

	N	%
Honorarni saradnik	40	19,3
Pripravnik	3	1,4
Volonter	6	2,9
Stalno zaposlen	119	57,5
Nešto drugo	27	13,0
Odbija	12	5,8
Total	207	100,0

Više od polovine ispitanika 119 (57,5%) je stalno zaposleno, dok njih 40 (19,3%) ima status honorarnog saradnika. Interesantno je da je 27 novinara (13%) na ovo pitanje dalo odgovor „nešto drugo“. Volontera je 6 (2,9%), a pripravnika 3 (1,4%).

Tabela 8. Ukupna mjesečna primanja ispitanika u KM

	N	%
Do 500 KM	15	7,2
Od 501 do 1000 KM	60	29,0
Od 1001 KM do 1500 KM	43	20,8
1501 KM i više	10	4,9
Odbija	78	38,2
Total	207	100,0

Kada se govori o primanjima novinara možemo reći da se njihove zarade najčešće kreću između 501 KM i 1000 KM 29% i 1000 KM i 1500 KM (20,8%). Svaki deseti novinar (7,2%) ima mjesečna primanja do 500 KM, a preko 1500 KM njih 4,9%. Više od trećine ispitanika (38,2%) nije htjelo da odgovori na ovo pitanje.

Tabela 9. Redovnost plate

	N	%
Da, plata je redovna	158	76,5
Ne, kasni do mjesec dana	20	9,6
Ne, kasni do 3 mjeseca	2	1,3
Ne, kasni do 6 mjeseci	2	1,2
Ne kasni više od 6 mjeseci	0	0,0
Ne znam	2	1,4
Odbija	23	9,9
Total	207	100,0

Kod tri četvrtine novinara (76,5%) plate su redovne, dok je kašnjenje plata do jednog mjeseca nalazimo kod 9,6% ispitanika, a do tri mjeseca kod 1,3%.

Tabela 10. Na pitanje da li im se redovno uplaćuje zdravstveno osiguranje, odgovorili su sljedeće:

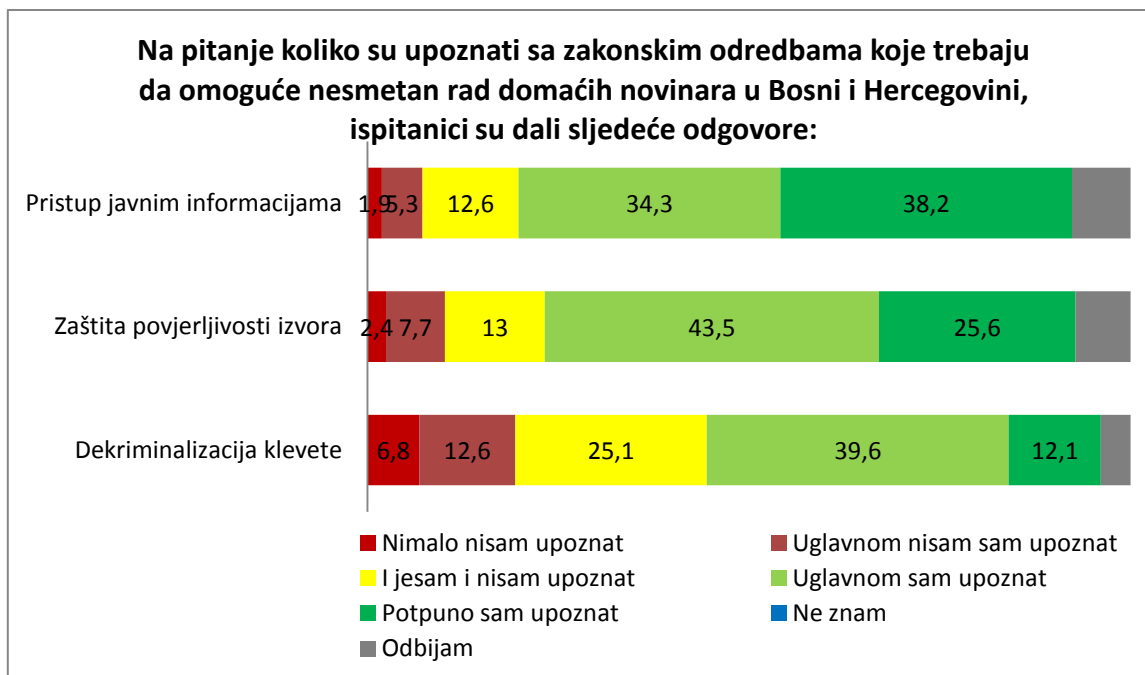
	N	%
Da	115	55,1
Ne	46	22,2
Ne znam	15	7,2
Odbija	31	15,4
Total	207	100,0

Nešto više od ispitanika (55,1%) je kazalo da im se redovno uplaćuje zdravstveno osiguranje, do svakom petom novinaru (22,2%) to nije slučaj. Na ovo pitanje nije odgovorilo 15,4% ispitanika.

Tabela 11. Na pitanje da li im se redovno uplaćuje radni staž, odgovorili su na sljedeći način:

	N	%
Da	107	51,7
Ne	46	22,2
Ne znam	18	8,7
Odbija	36	17,4
Total	207	100,0

Radni staž se redovno uplaćuje za 51,7% ispitanika, za razliku od 22,2% ispitanika koji tvrde da se ova obaveza ne ispunjava redovno. Na ovo pitanje je 8,7% ispitanika odgovorilo sa „ne znam“, a 17,4% je odbilo da odgovori.

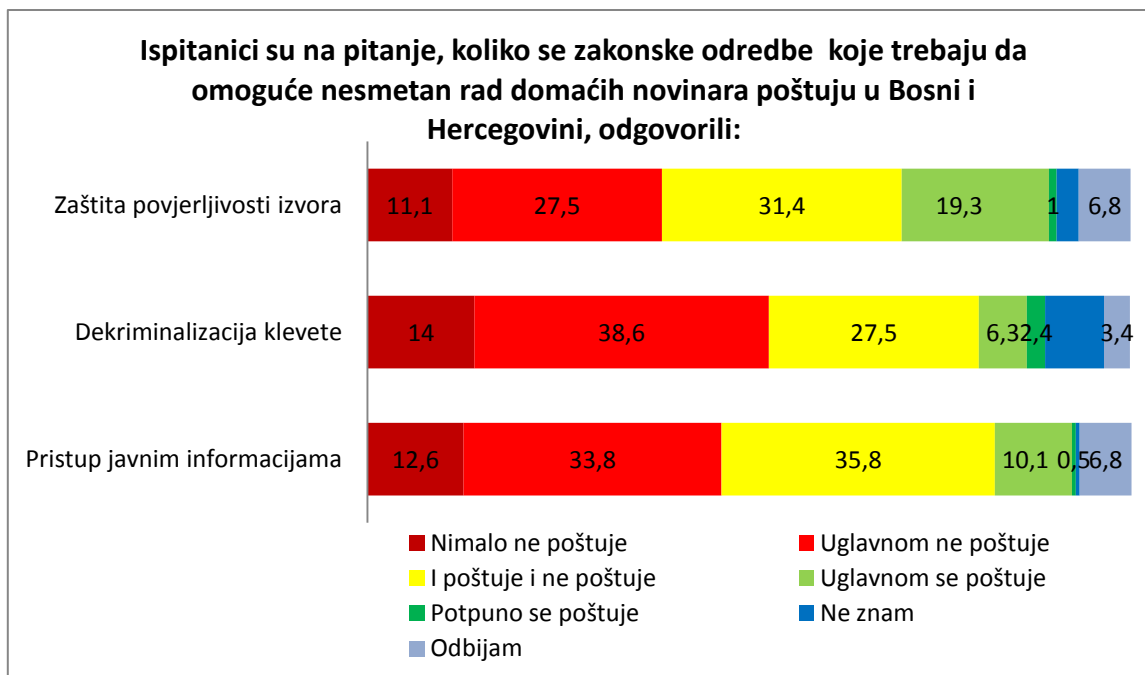

Grafikon 1.

Generalno gledajući novinari u BiH su u najvećem procentu upoznati sa zakonima koji treba da im omoguće nesmetan rad.

Najviše su upoznati sa:

- Zakonom o pristupu javnim informacijama (34,3% uglavnom upoznati i 38,2% potpuno upoznati),
- Zakonom o zaštiti povjerljivih izvora (43,5% uglavnom upoznati i 25,6% potpuno upoznati) i
- Zakonom o dekriminalizaciji klevete (uglavnom upoznati 39,6% i 12,1% potpuno upoznati).

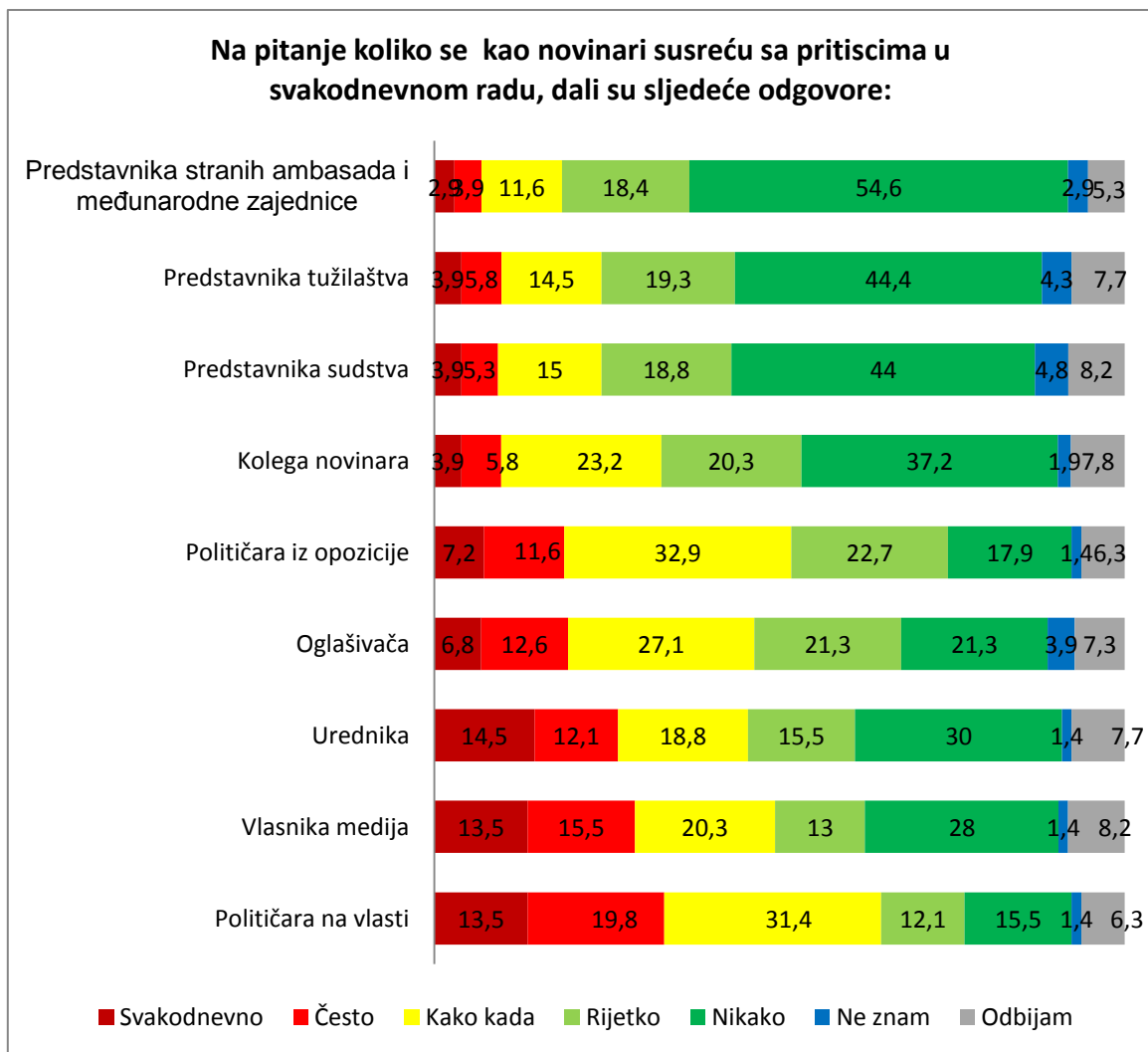

Grafikon 2.

Kada se govori o poštovanju zakona u BiH koji trebaju da novinarima omoguće nesmetan rad, generalni utisak je da se ovi zakoni više ne poštuju nego poštuju i da se prema njima vlasti odnose prilično „fleksibilno“.

Prema mišljenju samih novinara najmanje se poštuje:

- Zakon o dekriminalizaciji klevete (nimalo se ne poštuje 14,0% i uglavnom se ne poštuje 38,6%),
- Zakon o pristupu javnim informacijama (nimalo se ne poštuje 12,6% i uglavnom se ne poštuje 33,8%) i
- Zakon o zaštiti povjerljivih izvora (nimalo se ne poštuje smatra 11,1%, a uglavnom se ne poštuje 27,5%).

Grafikon 3.

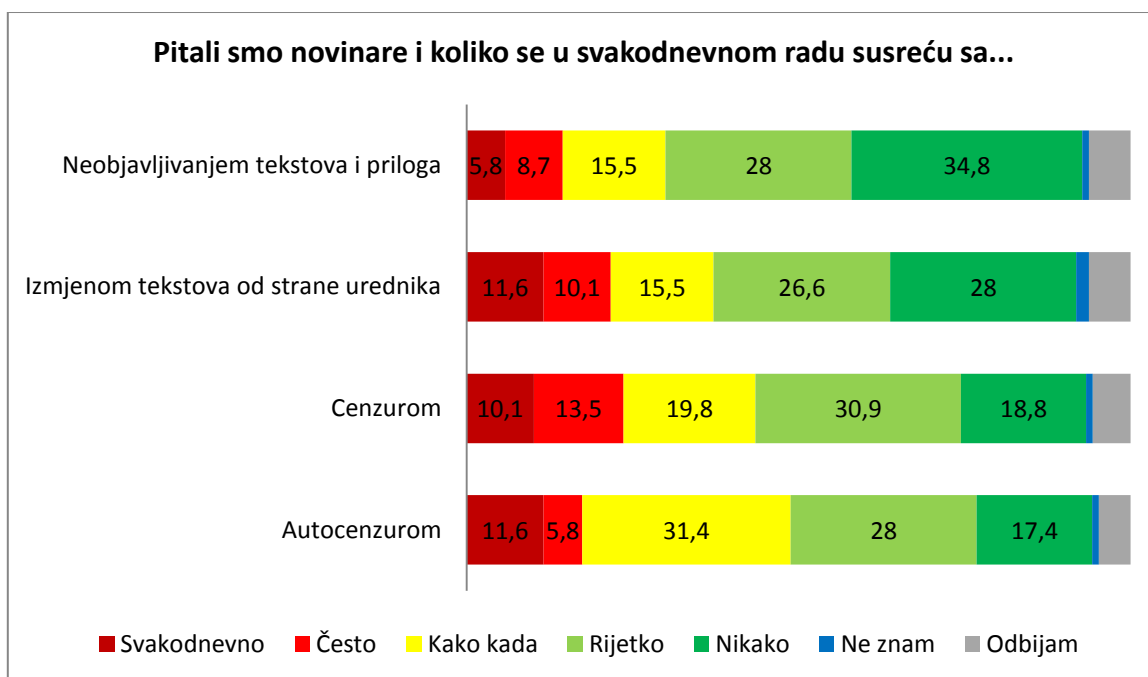
Sasatavni dio novinarskog posla su i različite vrste pritisa, zato je interesantno vidjeti od koga najviše dolaze pritisci. Možemo reći da su rezultati prilično očekivani.

Najviše pritisa dolazi od:

- Političara sa vlasti (svakodnevno 13,5% i često 19,8%),
- Vlasnika medija (svakodnevno 13,5% i često 15,5%),
- Uradnika (svakodnevno 14,5% i često 12,1%),
- Oglašivači (svakodnevno 6,8% i često 12,6%),
- Političari iz opozicije (svakodnevno 7,2% i često 11,6%) i
- Kolege novinari (svakodnevno 3,9% i često 5,8%).

Novinarima je ostavljena mogućnost da sami predlože koji su to zakoni koji se trebaju promijeniti ili donijeti, a koji bi im omogućili lakši rad. Najveći broj novinara je kazao da su domaći zakoni dobri samo da se ne provode, a da je potrebno raditi na:

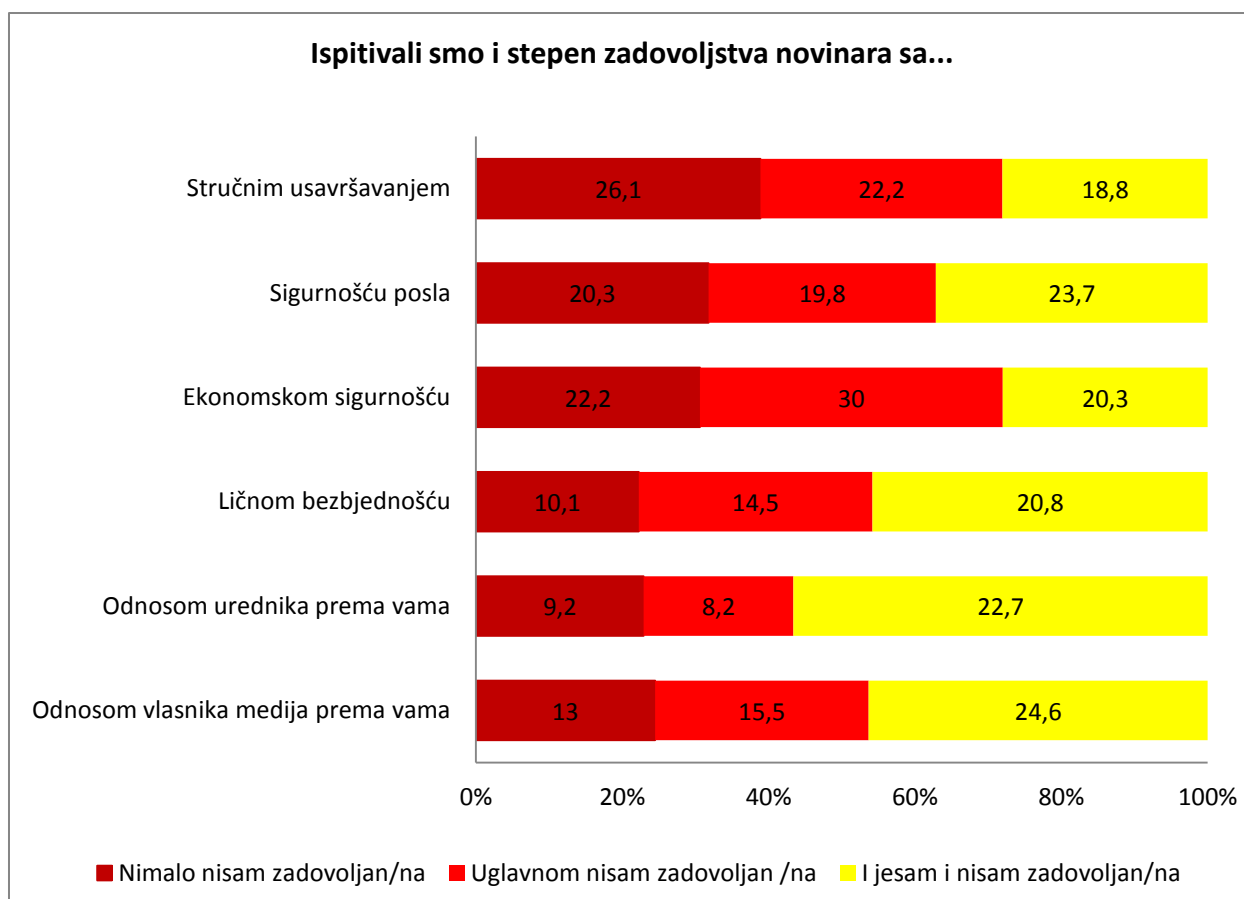
- Davanju novinarima statusa službenog lica i uvođenje krivične odgovornosti zbog napada na novinara i ometanja njegovog rada na terenu.
- Doraditi Zakon o slobodnom pristupu informacijama u smislu kraćih rokova za dobijanje odgovora i pozivanja na odgovornost lica koji uskraćuju odgovore novinarima.
- Zakon o transparentnosti vlasništva medija i regulisanje sukoba interesa političar-vlasnik medija.
- Depolitizacija javnih medija.
- Zakon o finansiranju i oglašavanju u medijima.
- Zakon o zaštiti osnovni radnih prava novinara u smislu definisanja ko može da se bavi novinarstvom, licenciranje, minimalna plata, prekovremeni rad i sl.
- Beneficirni radni staž.
- Zakon o autorskim pravima u novinarstvu kao odgovor na copy paste novinarstvo.
- Zakon o regulisanju internet medija u BiH.
- Dosljedna primjena postojećih zakona.

Grafikon 4.

Prilikom svog rada novinari se najčešće susreću sa:

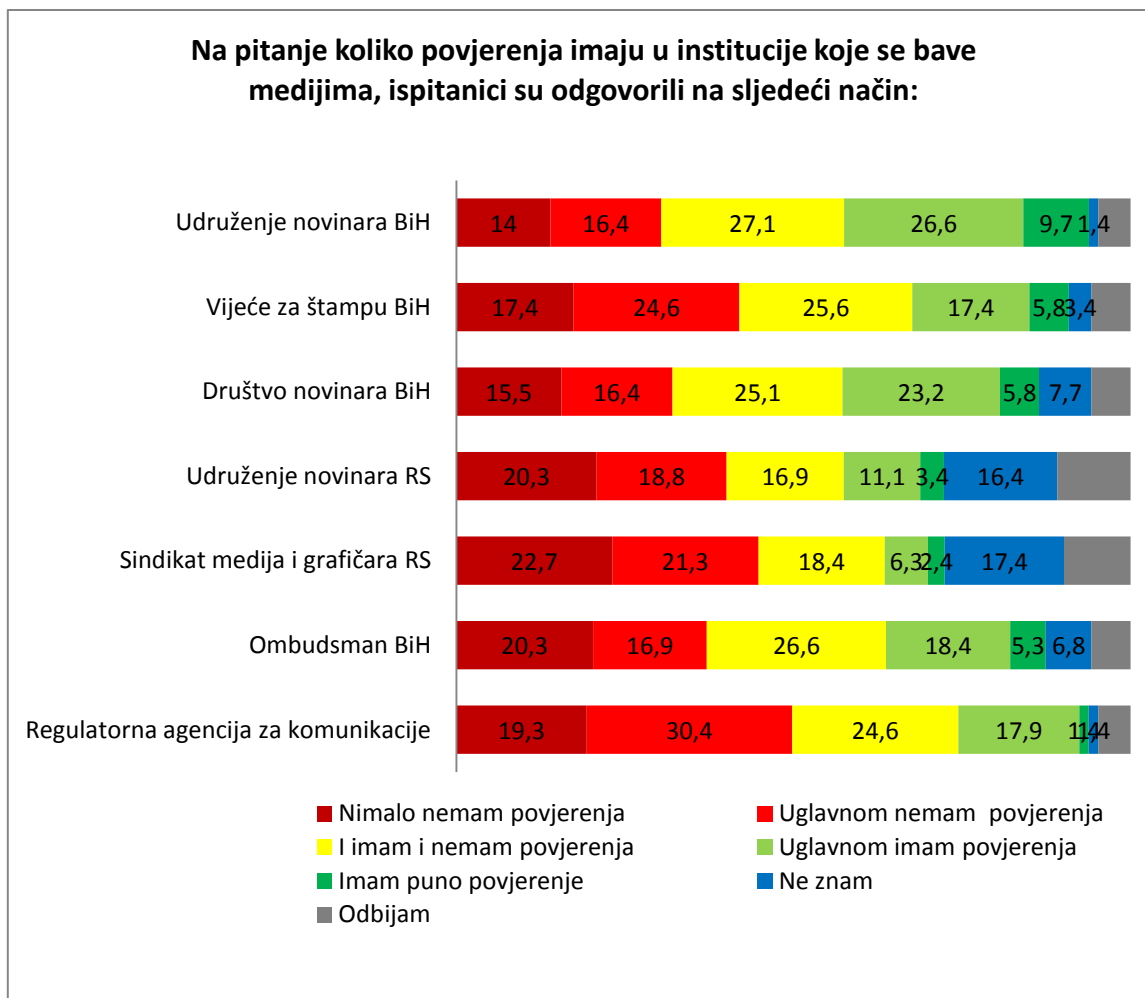
- Cenzurom (svakodnevno 10,1% i često 13,5%),
- Izmjenom tekstova od strane urednika (svakodnevno 11,6% i često 10,1%),
- Autocenzurom (svakodnevno 11,6% i često 5,8%) i
- Neobjavlivanjem tekstova i priloga (svakodnevno 5,8% i često 8,7%).

Grafikon 5.

Novinari u BiH su najmanje zadovoljni:

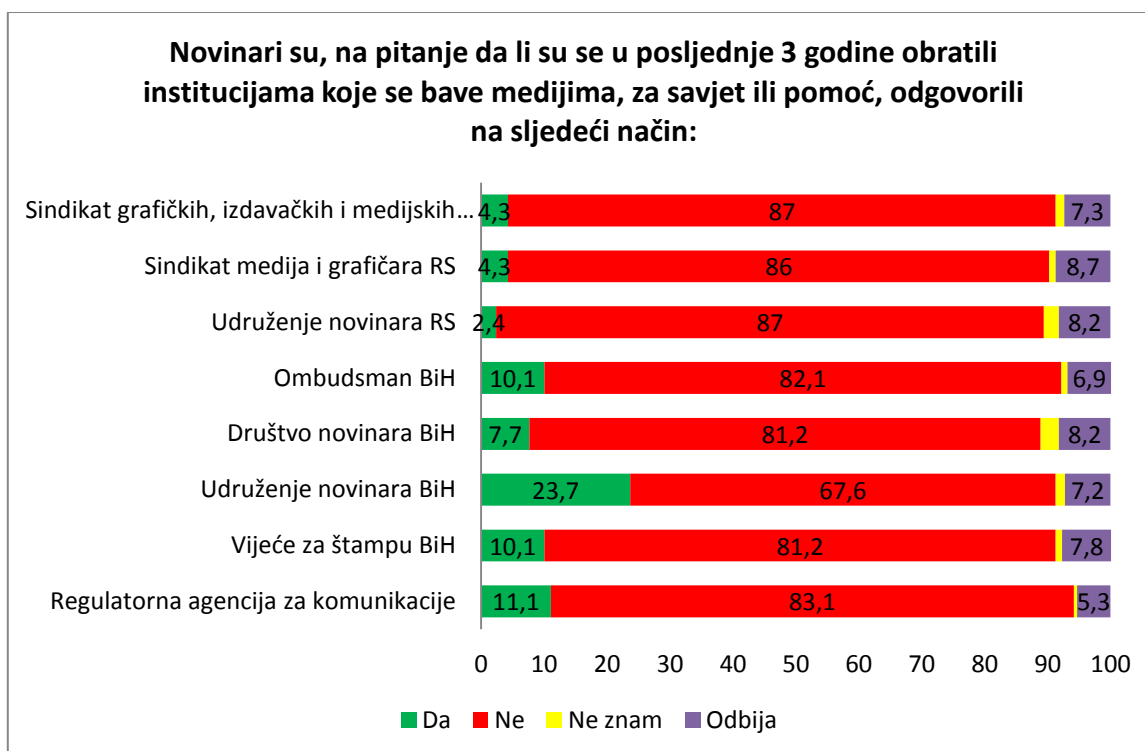
- Ekonomskom sigurnošću (nimalo zadovoljno 22,2% i uglavnom nezadovoljno 30,0%),
- Mogućnošću stručnog usavršavanja (nimalo zadovoljno 26,1% i uglavnom nezadovoljno 22,2%),
- Napredovanjem u poslu (nimalo zadovoljno 23,6% i uglavnom nezadovoljno 21,9%),

Grafikon 6.

Kada se govori o povjerenju u institucije koje se bave pravima novinara i zaštiti medija, novinari najmanje vjeruju:

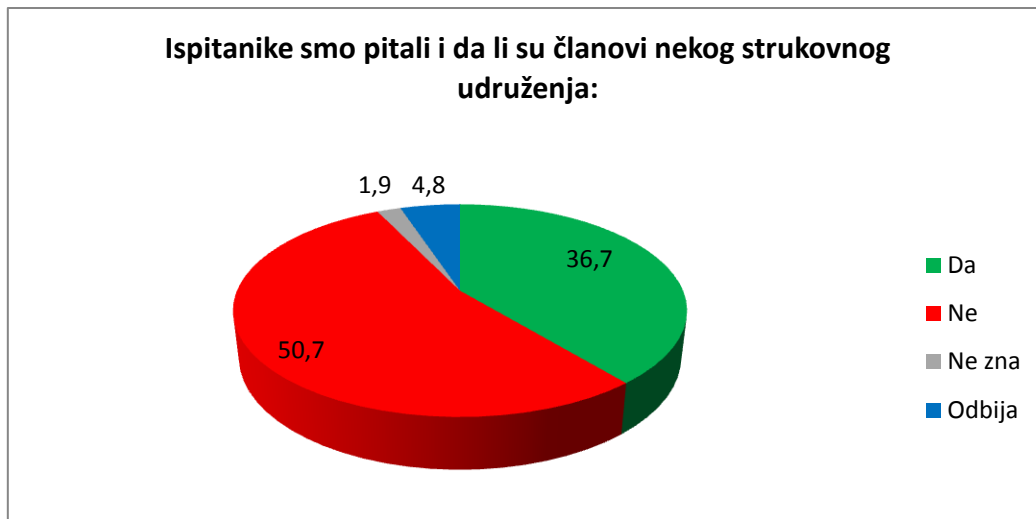
- Regulatornoj agenciji za komunikacije (nimalo nemaju povjerenja 19,3% i uglavnom nemaju povjerenja 30,4%),
- Sindikat medija i grafičara RS (nimalo nemaju povjerenja 22,7% i uglavnom nemaju povjerenja 21,3%),
- Udruženje novinara RS (nimalo nemaju povjerenja 20,3% i uglavnom nemaju povjerenja 18,8%),
- Vijeće za štampu BiH (nimalo nemaju povjerenja 17,4% i uglavnom nemaju povjerenja 24,6%),
- Ombudsman BiH (nimalo nemaju povjerenja 20,3% i uglavnom nemaju povjerenja 16,9%),
- Društvo novinara BiH (nimalo nemaju povjerenja 15,5% i uglavnom nemaju povjerenja 16,4%),
- Udruženje novinara BiH (nimalo nemaju povjerenja 14,0% i uglavnom nemaju povjerenja 16,4%),

Grafikon 7.

U posljednje 3 godine novinari su se najčešće obraćali sljedećim institucijama:

- Udruženje novinara BiH (23,7%),
- Regulatornoj agenciji za komunikacije (11,1%),
- Vijeće za štampu BiH (10,1%),
- Ombudsman BiH (10,1%),
- Društvo novinara BiH (7,7%),
- Sindikat medija i grafičara RS (4,3%),
- Sindikat grafičkih, izdavačkih i medijskih radnika BiH (4,3%) i
- Udruženje novinara RS (2,4%).

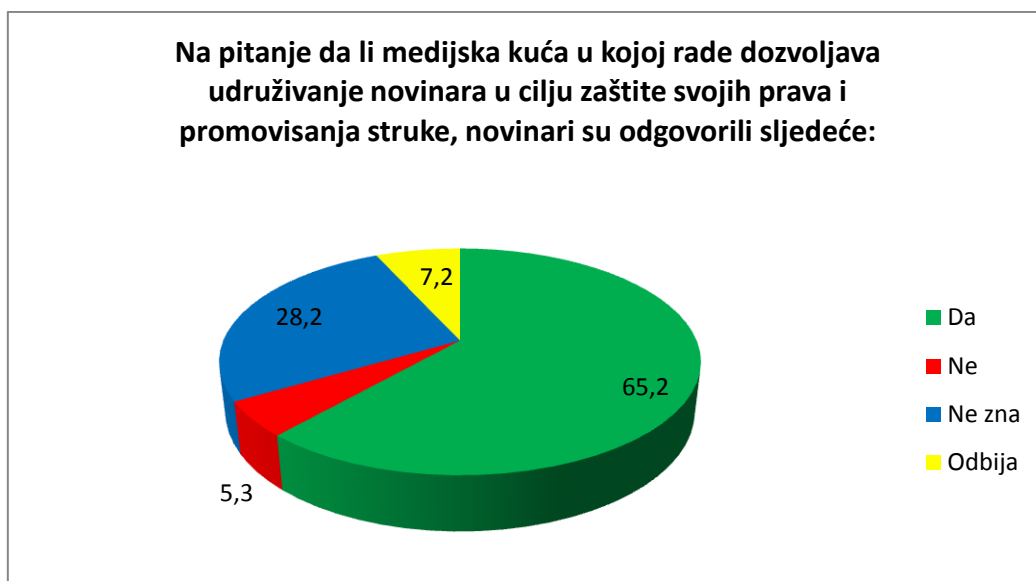
Grafikon 8.

Od ukupnog broja ispitanika njih 36,7% je član nekog strukovnog udruženja, dok 50,7% nije. Na ovo pitanje nije odgovorilo 4,8% novinara, dok je 1,9% kazalo „ne znam“.

Među ispitanicima koji su kazali da su članovi nekog strukovnog udruženja najčešće se spominju Udruženje/ udruga BiH novinara, Društvo novinara BiH, Sindikat medija i grafičara RS, Klub novinara Banja Luka, Vijeće za štampu i neka internacionalna novinarska udruženja.

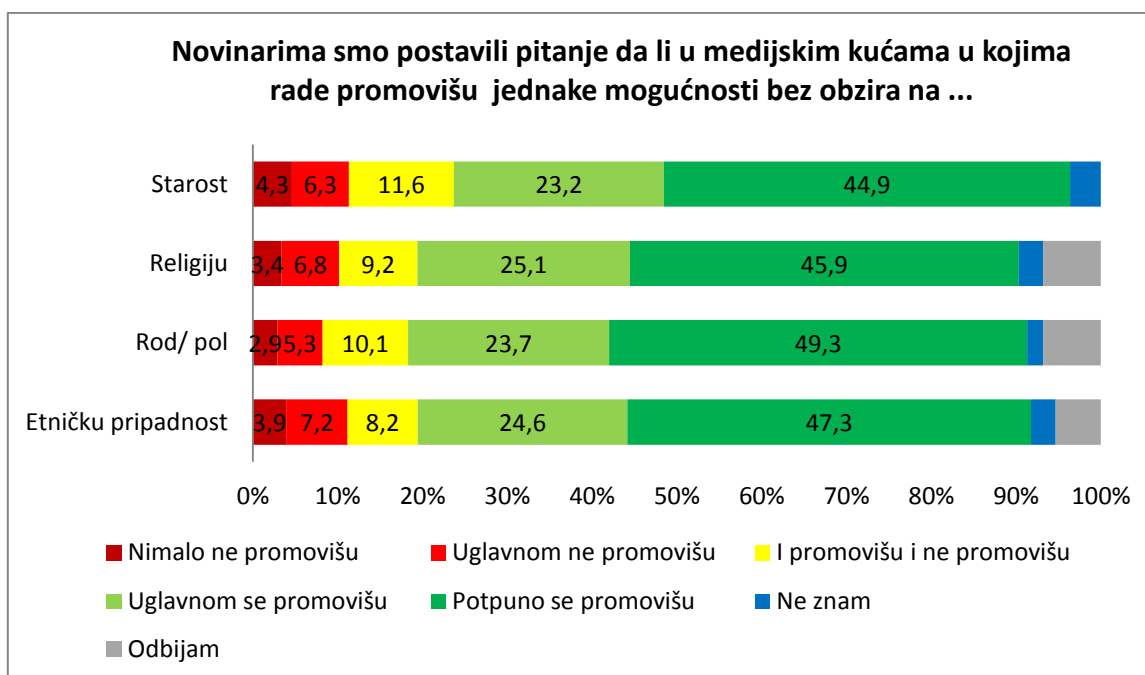
Kao razloge zašto nisu članovi nekog od strukovnih udruženja, novinari ističu:

- Da su udruženja postala dovoljna sama sebi i gledaju samo lične interese.
- Nepovjerenje u rad tih udruženja.
- Zato što novinarska udruženja nisu uspjela da se ujedine iako je bilo pokušaja da se to desi.
- Zbog nekih afera u tim udruženjima u kojim su neki novinari ostali oštećeni (krađa radnog staža).
- Nisu imali potrebe za uslugama tog udruženja.
- Ne vide smisao pristupanja tim udruženjima, oni ništa ne mogu da promjene, pogotovo u privatnim medijima, kako navode.
- Lokalni mediji nisu nimalo interesantni strukovnim udruženjima, pa ne vide razlog zašto bi se učlanjivali.
- Jer se više bave samopromocijom i pisanjem projekata, nego što se stvarno bave rješavanjem problema u novinarstvu i zaštitom novinara.
- Nedostatak vremena i/ili nedostatak lične inicijative.

Grafikon 9.

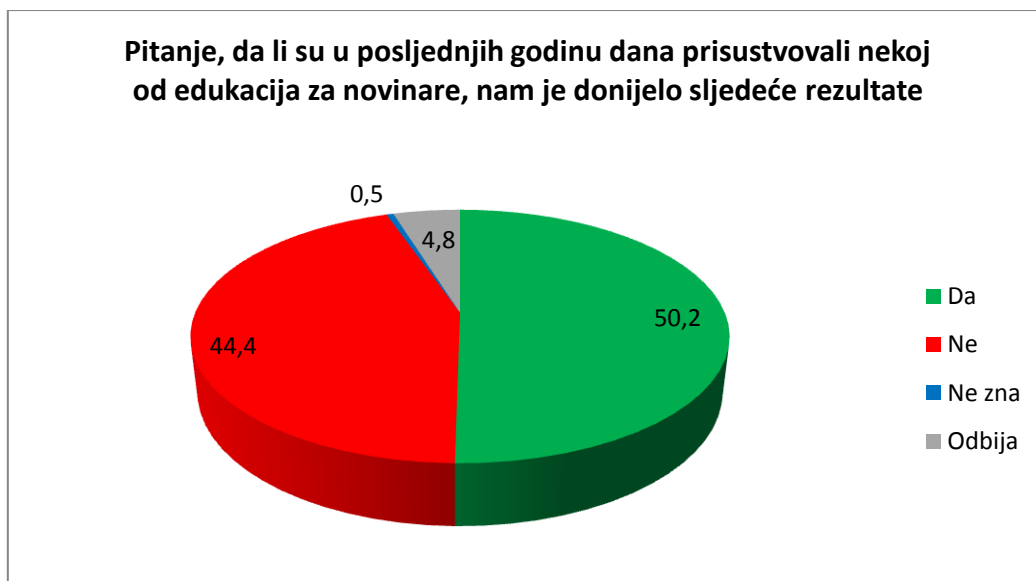
Dvije trećine novinara (65,2%) kaže da se u medijima u kojima rade dozvoljava udruživanje novinara u cilju zaštite novinarskih prava i promovisanja struke, dok 5,3% tvrdi da im to nije dozvoljeno. Interesantno je da 28,2% novinara na ovo pitanje daje odgovor „ne znam“, a 7,2% odbija da odgovori.

Grafikon 10.

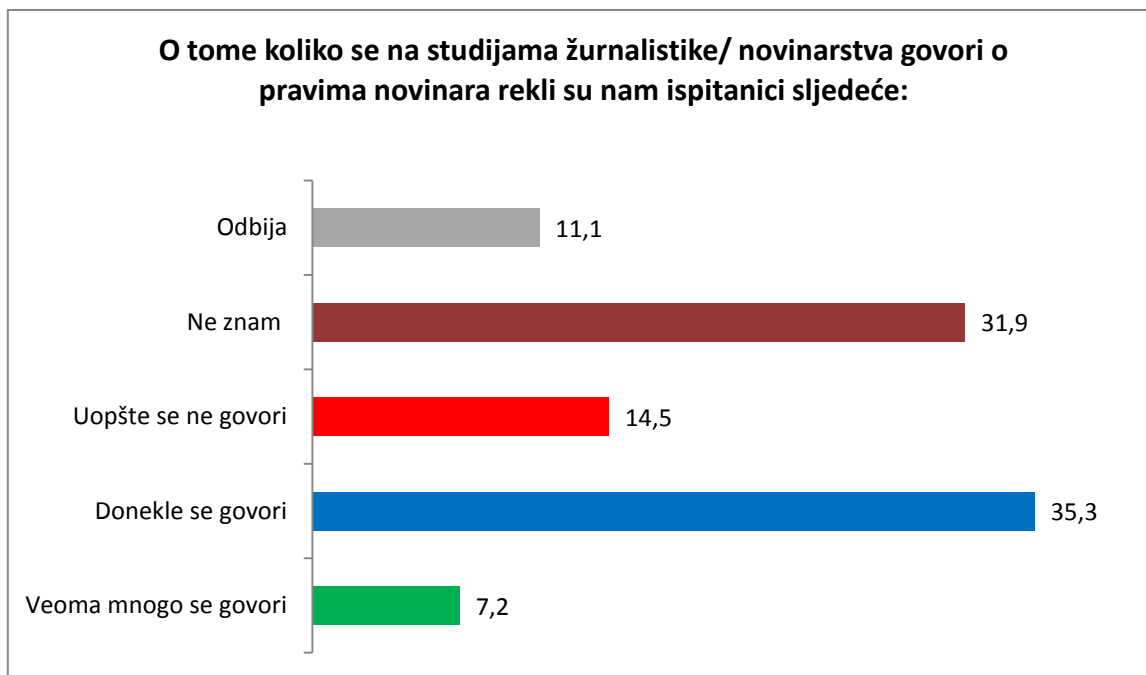
Kada se radi o promovisanju jednakih mogućnosti u medijima u kojima rade novinari tvrde da tu nema u velikoj mjeri diskriminacije. Svaki deseti novinar tvrdi da se jednake mogućnosti ne promovišu ili u maloj mjeri. Najmanje jednakih mogućnosti nalazimo kod promovisanja:

- Starosti (nimalo ne promovišu 4,3% i uglavnom ne promovišu 6,3%),
- Etničke pripadnost (nimalo ne promovišu 3,9% i uglavnom ne promovišu 7,2%),
- Religije (nimalo ne promovišu 3,4% i uglavnom ne promovišu 6,8%) i
- Roda/ pola (nimalo ne promovišu 2,9% i uglavnom ne promovišu 5,3%).

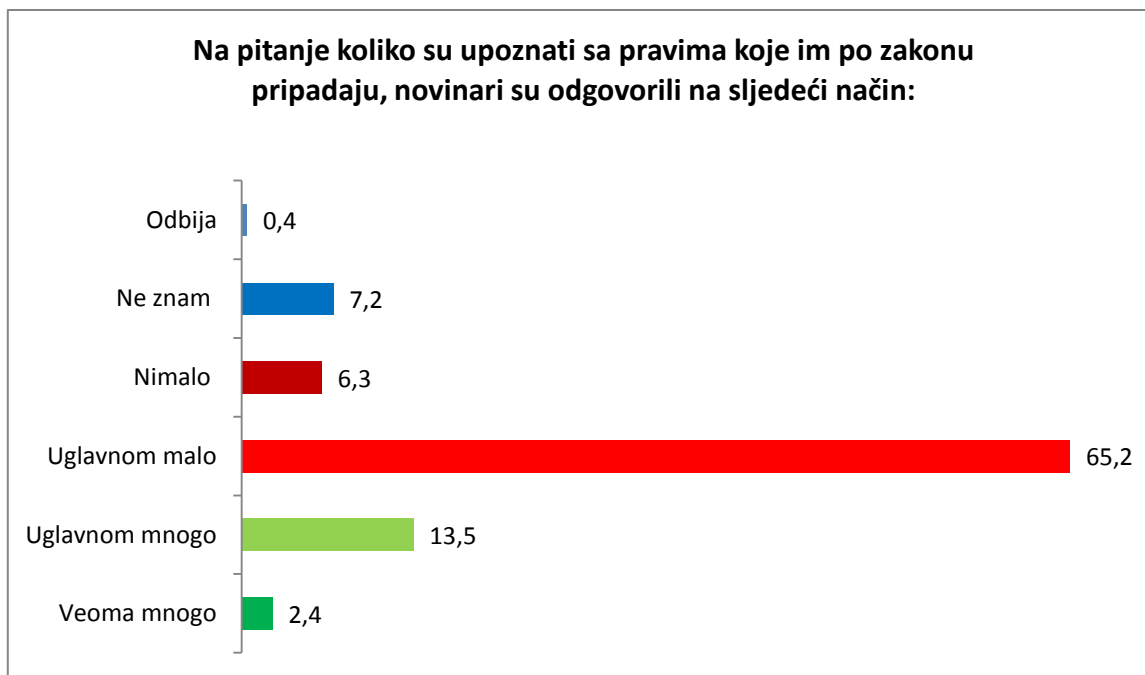
Grafikon 11.

Polovina novinara (50,2%) je u poslednjih godinu dana bilo na nekoj edukaciji, dok 44,4% kaže da nije. Na ovo pitanje nije odgovorilo 4,8% novinara.

Grafikon 12.

Najveći broj novinara smatra da se tokom studiranja o njihovim pravima donekle govori (35,3%), dok 7,2% smatra da se o tome govori veoma mnogo. Da se o pravima uopšte ne govori na studijama žurnalistike tvrdi 14,5% novinara. Interesantno je da 31,9% novinara na ovo pitanje je odgovorilo „ne znam“ i među njima je najveći broj onih koji nisu studirali žurnalistiku. Na ovo pitanje nije odgovorilo 11,1% ispitanika.

Grafikon 13.

Dvije trećine novinara (65,2%) smatra da su uglavnom malo upoznati sa pravima koje im daje domaće zakonodavstvo, dok 13,5% smatra da znaju uglavnom mnogo, 6,3% nimalo, a 2,4% tvrdi da novinari znaju veoma mnogo o svojim pravima. Na ovo pitanje nije odgovorilo 7,6% ispitanika.